

350. KARAMUSTAFA, Ahmet T. A study on pre-Islamic survivals in a Turkish-Islamic text: the Vilâyet-Nâme. M. A. thesis, McGill University, Montreal, 1981, 113 S.

bk. Hacı Bektaş Vilâyetnamesi

HACI BEKTAŞ VILÂYETNAMESİ

J. Foroghi,
"The Tekke of Hacı Bektaş: ---"

HACI BEKTAŞ peşevinde

080080

HACI BEKTAŞ VİLÂYETNÂMESİ

-
- 1 MELEK MALÇOK METEER, Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Veli (İnceleme - Metin - Dizin) (103a-204a), Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

22 Haziran 2015

36237

Hacı Bektaş-ı Veli Velayet-Namesi ve Velayet-Name'de geçen keramet motifleri. DURAN, Hamiye. Doktora. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995. 461 s., 84 ref. Hacı Bektaş-ı Veli 080079
Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel. Dil: Tr. Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesi 080080

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

22 Haziran 2015

36237

Hacı Bektaş-ı Veli Velayet-Namesi ve Velayet-Name'de geçen keramet motifleri. DURAN, Hamiye. Doktora. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995. 461 s., 84 ref. Hacı Bektaş-ı Veli 080079
Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel. Dil: Tr. Hacı Bektaş-ı Veli Velayetnamesi 080080

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ BİLİM DALI

194/102

922.577
YAV.H

Hacı Bektaş Veli'nin Vîlâyetnâmesi (080080)

HACI BEKTÂŞ-I VELÎ'NİN VİLÂYETNÂMESİ'NDEKİ İSLÂM ÖNCESİ VE İSLÂMÎ MOTİFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

09 ENLİM-01 2008

Yüksek Lisans Tezi

MADDE TAYİNLENDİKTEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

FATİH YAVAŞ

İSTANBUL, 2006

da oturmuştur. Oraya şimdi "Kızıldeli" denilir. Daha sonra da İriağaç Köyüne gitmiş ve çevresini hayımdır etmiştir. İriağaç'ta Holuklu denilen yerde ezan verdiği kaya vardır. Ezan okurken Eski Malatya'dan duyulmuş. Bir süre sonra etrafındakilere sitem eder ve çeşmenin gözünden akıp gider. Giderken der ki "Ben gidiyorum. Beni arayan buralarda bulsun". Şeyyid Ali, Hacı Bektaş'ın yanına gider. O da kendisini Dimetoka'ya gönderir."

Burada anlatılanlara göre Seyyid Ali, Abdal Musa ve Emir Sultan kardeşlerdir. Bunlar, Hacı Bektaş Veli'nin de amca çocuklarıdır.

Kaynağımız Sn. Hüseyin Şahin, anlatımını sürdürüyor,

"Tenci'de, kendisini Kızıl Deli evladından Ali Dede olarak tanıtan kaynak kişi ise olaya daha farklı bakmaktadır. Ona göre, Seyyid Ali Sultan, Ali Seydi ve bacıları Bacım Sultan üç kardeşlerdir. Erdebil'den Irak'a gelen bu üç kardeş, Lübnan üzerinden gemiyle Bulgaristan'a geçerek Müslümanlığı yaymak istemişler. Küçük yaştaki bu üç kardeş kaçak bindikleri gemiden inerken bacılarını bir sırplı tutsak alır. Seyyid Ali Dimetoka Ali Seydi Kırcaali'ye giderek mekan tutarlar. Yıldırım Bayezid dönemine değin(1389-1402) orada Bektaşılığı yayarlar. Beyazid, bunları İstanbul'a çağırır. Üç beş gün İstanbul'da kaldıktan sonra Padişah, kendilerini Malatya-Elazığ yöresine gönderir. Bunlar buralarda Yeniçeri ordusunu kararlar. Gelip Tenci'de mola verirler. Buralarda topraklar uygun olmadığından 20/25 yıl dışarlarda kazanıp Tenci'de yerler. Talipleri buralardan türlü bölgelere dağılırlar. Bu taliplerden,

Süzenler, Suriye ve İran taraflarını,

Ağzabüyükler, Irak ve Suriye'ye

Tencililer, Malatya, Sureyi ve İran'a,

Başbüyükler ise Malatya ve gene öbür illere giderler. Kaynak kişinin anlatımına göre Kızıl Deli, Tenci tarafına gönderildiğinde elinde bir tahta kılıç varmış. Daha

başka kaynaklar ise anlatımlarında "Seyyid Ali Sutan Velayetnamesi" öykülerini anlatmaktadırlar."

Malatya bölgesi Kızıldeli'leri kendi ocaklı dedelerinin Malatya'nın Karacalar köyünden İbrahim Temiz, Ali Yusuf dede ve Mineyik'ten İsmail Mamu Temiz(Seyyid Mef-tuni) olduğunu söylemektedirler. Anlatıklarına göre bu dedeler kendilerinin "mürşit kapısıdır". Yörede kendi ocaklarını mürşit ocağı ve kendisini de "en büyük mürşit" diye tanıtan Mineyik'li Muharrem Naci Orhan, Kızıl-Deli evlatlarının Ebul Vefa'dan ayrıldıklarını ve bugün ise kendilerine bağlı olduklarını söylüyor.

İstanbul/Avclar'da oturan Fethiye'lilerden Ali Aydoğan, Kızıl Deli'nin Tenci'de şehid düştüğünü, mezarının ise şimdiki yataının içinde olduğunu söylüyor. Ayine olayı sanınız ki gene "Aydoğan" ailesinden olan Z. aydoğan, Hüseyin Şahin'e anlatmış. Trakya bölgesi Kızıldeli'lilerinin Seyyid Ali Sultan'ın Kızıl Deli ünvanını almasına ilişkin öykülerini yukarıda anlatmıştık. Malatya bölgesinde ise bu ad, Seyyid Ali Sultan'ın Hacı Bektaş'ın aşçılığını yapması sırasında odun yerine ayaklarını ka zanın altına sokması üzerine Hz. Pir'in kendisine "Sen kiplikzıl deliy-mişsin" demesi üzerine verilmiştir.

Buralarda anlatılan Seyyid Ali Sultan, ya da Kızıl Deli söylenceleri başlıbaşına bir velayetname dolduracak yoğunluktadır. İyi olmaz hastalıkları iyileştirme, felçlileri yürütme, yağa bereket verme, nazar değen nohutları normale dönüştürme, yılanı türbe bekçisi gösterme, dil-sizleri konuşurma, türbeden çalınan malların geceleyin dile gelip götürülmesi vb. anlatımları Hüseyin Şahin'in derlemelerinden öğreniyoruz.

Bugün Tenci'deki Kızıl Deli Ziyareti bölgede Alevi, Sünni ayrımı yapılmadan sürdürülmektedir. Ziyaret: şifa, rahatlık, mutluluk isteme yeridir. Kızılbaş Alevilerin her ziyaretinde olduğu gibi bu ziyarette de belli kurallara işle-mekte ve Alevi geleneği sürüp gitmektedir. Her yıl yinelenen Abdal Musa kurbanları bu ziyarette yerine getirilmektedir.

I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli
Sempozyumu Bildirileri (22-24 Ekim 1998)
Antara 1999, s. 83-92.

HACI BEKTAŞ VELAYETNAMESİNDE İBADET UNSURLARI

Prof. Dr. Süleyman Hayri BOLAY

G.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Evvela niçin böyle bir tebliğ hazırlamak ihtiyacını duyudum? Bu soruya cevap vereyim.

1998 yılının Ocak ayında bir tv kanalından Hacı Bektaş Veli Hazretleri için konuşma yapmam istendi. Ben de gitim, bir saat kadar konuştum. Sonra sorulara geçildi. İstanbul'dan bir hanım dinleyici kendisinin alevi olduğunu, namaz kıldığını fakat dedelerin namaz kılmaması gerektiğini ve Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin de namaz kılmadığı diye söylediğini ifade etti. ve Hacı Bektaş Veli namaz kılmaz mıydı? diye sordu. Buna ben, Makalata dayanarak, "Hacı Bektaş Veli, namaz kılardı ve 40 makamda yükselbilmek için namazı emretmektedir." diye cevap verdim. Daha sonra Ankara'dan bir kişi telefon ederek "Hacı Bektaş Veli namaz kılmazdı, onun namazı eline, diline, beline sahip olmaktadır" dedi. Ben de ona bu üçlünün her müslümanın yaşama ilkesi olduğunu bunların ibadetlerle gerçekleştirilebileceğini söyleyerek cevap verdim.

Stüdyodan çıktım, aklıma Velayetnameyi bu hususta yeniden taramak geldi. Piyasada baskısı bulunun velayet-namelere güvenemezdim. Çünkü onlar bilimsel bir nesir değildi. Üstelik onu yayınlayanların tahrifat yaptıklarını bazı bilim adamlarından duymuştum. Mesela "Beytullah'ı ziyaret etti" diye bir cümle varsa onun "Dergaha gitti" diye değiştirildiğini, veya "namaz kıldı" diye bir ifade varsa, onların da "Dua etti" diye değiştirildiği tesbit edilmiştir. Bunun üzerine Hacı Bektaş Velayetnamesinin edisyon kitiğini yani bilimsel metolla tenkitli nüshasını ortaya çıkaran değerli araştırmacı Yrd. Doç. Dr. Hamiye Duran Hanımefendi'ye müracaat ettim. Kendileri sağolsunlar, müracaatımı müsbet karşılayıp eldeki bir nüshayı bana verdiler. Kendilerine şükran borçluyum ve kendilerini bu değerli çalışmadan dolayı tebrik ederim.

Hamiye Duran Hanımefendi bu çalışmasında, Velayet-namenin nazım-nesir kanşık erken tarihli dört nüshası arasından 1035 (1647) tarihli ve Millet kütüphanesi Ali Emiri kitapları arasında bulunan nüshayı transkripsiyonla metin çalışmasına esas almış, diğer nüshaların farklarını sayfa altlarında belirtmiştir.

Başlangıçta Velayetnamedeki hem iman ve hem de ibadet motiflerini tebit edecektim. Fakat aynı konuyu değerli araştırmacı Dr. İlyas Üzümlü de (ki kendisinin günümüze aleviliği hakkında güzel bir eseri var) düşünmüş Bunun üzerine tekrara düşmemek için ben ibadet motiflerini taradım, o da inanç motiflerini taradı.

Bu münasabete hemen söyleyeyim: **İslam'da ibadet denilince sadece namaz kılmak, oruç tutmak v.s. anlaşılmaz.** Abdest almak, güsletmek, şükretmek, dua ve niyazda bulunmak, Kur'an okumak ve öğretmek gibi hareketlerle beraber iyilik yapmak, sadaka vermek, birisine güler yüz göstermek gibi davranışlar da ibadet kabul edilir. Nafile ibadetlerin yanında Allah rızası için çalışmak, işini düzgün yapmak, dürüst olmak ve dürüst yaşamak da ibadet sayılır. Bunları yapanlara nafile ibadet sevabı verilir.

Bu açıklamadan sonra Hacı Bektaş Veli Velayetnamesinde ne gibi ibadet unsurları mevcuttur? Bunları tesbit edebildiğimiz kadıyla bildirebiliriz.

Hacı Bektaş Veli Velayetnamesinde, en baştan itibaren şu ibadet unsurları yer almaktadır Velayetname yazının ifadesi ile):

takip etmişler, genel olarak aynı özellikleri taşımışlardır. Kur'ân'da özellikle önemli yer tutan kıssalar üslûbuyla anlatılan bölümde, söz konusu farklı iki kuptaki çizgilerde yer alan fertlerden veya toplumlardan insanlığa ders ve ibret olması açısından bol bol örnekler verilmiştir. Mücerred anlam ifade eden âyetlerde aynı gerçekler teyid edilip pekiştirilmiştir.

Şüphesiz bu konudaki sayısız örnekler için doğrudan doğruya Kur'ân'a başvurmak en kestirme yoldur. Ancak burada çarpıcı olması sebebiyle Kur'ân'dan iki âyetin meâlini örnek olarak zikredip çalışmamıza son vermiş olacağız.

Zâriyat sûresinde Allah Te'âlâ bir gurup peygamber ve milletleriyle ilgili kıssaları özetle anlattıktan sonra, devam eden âyetler arasında şöyle buyurmaktadır:

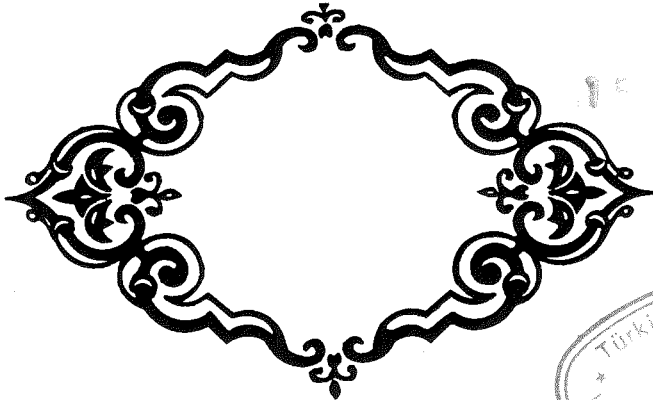
“(Ey Resûlüm! Senin kavmin, sana sihirbaz yahut mecnun dediği gibi) onlardan önceki milletlere de bir peygamber geldiğinde, aynı şekilde ya sihirbaz dediler veya mecnun. Bunu birbirine vasiyet mi ettiler (ki tavırları birbirine bu kadar benziyor)? Hayır, onlar azgın bir topluluktur.”⁽¹³⁵⁾

Bakara sûresinde kıssalar siyakındaki benzer anlam ifade eden bir âyet de şu mealdedir: “(İlâhî vahiyden mahrum) o cahiller: “Allah bizimle konuşmalı ve yahut bize bir âyet (mu'cize) gelmeli değil miydi?” dediler. Onlardan önce gelenler de onların dediklerinin aynısını söylediler. Onların kalpleri (ne kadar da) birbirine benzedi! Muhakkak ki biz kesin olarak iman eden kimseler için âyetleri açıklamışızdır.”⁽¹³⁶⁾

(135) 51/Zâriyat: 52-53; ayrıca bkz. 41/Fussilet: 43 vd.

(136) 2/Bakara: 118.

DIYANET (ilmi dergi) c. XXX / sayı: 2, Nisan-
Mayıs-Haziran - 1994, Ankara, s. 57-76

HACI BEKTAŞ VELİ ve BEKTAŞİLİĞİN MAHİYETİ

Filiz ŞAHİN

Selçuk Üni. İlahiyat Fak.

I- HAYATI

Ahmet Yesevi ocağından, Horasan erenlerinden bir büyük isim olan Hacı Bektaş Veli⁽¹⁾, son derece yaygın bir şöhrete sahip olmasına rağmen, hayatı hakkındaki bilgilerimiz, nedene ise yok denilecek kadar azdır ve olanlar da gerçek ile menkıbelerin taban tabana zıt rivayetleriyle örülüdür⁽²⁾.

XIII. yüzyılda Anadolu'da bilhassa halk kitlesi üzerinde en çok tesirli şahsiyetlerden bir olan Hacı Bektaş Veli'nin⁽³⁾, vefat tarihi olarak H. 697/M.1297, 669/1270, 606/1209, 690/1291 gibi birbirinden farklı ama birbirine yakın çeşitli tarihler verilmektedir⁽⁴⁾. Yaklaşık 13. yüzyılı ifade eden bu rakkamlar, vakıf kayıtlarına istinaden verildiği için, daha çok doğruluk payına sahip bulunmaktadır.

Türk tarihinde XIII. asır, Selçuklu Devleti'nin siyasi, içtimai ve iktisadi buhranlarının sonu gelmez tahriki altında can çekiştiği, istikrarsız ve huzursuz bir devridir. Yine bu devirde vuku bulan

Moğol istilası, mutasavvıfların yorumuyla, dizlerinin dermanı kesilmiş, gözlerinin ferî sönmüş, (Halk-ı cedit) için insanların başına musallat ettiği bir kahr ve celâl tecellisi olmuştur. Gerçekten bu istila ile, Ortaasya, Irak, Suriye ve Anadolu üçgeni arasında yaşayan çok değişik inanç ve kültürlere mensup kitleler şaşkınlık ve kararsızlık içerisinde bunalmış; bir manevi ümit ve istinad noktasına bağlanmak zaruretine düşmüştür.

İşte Hacı Bektaş Veli, bu çaresiz ve mustarip küteleri engin sevgi, birlik ve kardeşlik anlayışıyla İslâm tasavvufunun zengin ve munis şevk ve iman potasında mayalayıp yeniden doğuşu gerçekleştiren uluların, kahramanların ön saflarında yer alır. O tıpkı Ahmet Yesevi gi-

(1) Hacı Bektaş'ın Yesevi Ocağından olup olmadığı ilerde tartışılacaktır.

(2) Ethem Ruhi Fiğlalı, *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik*, Selçuk Y., İst., 1991, s. 136.

(3) M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Y., İst., 1980, s. 249.

(4) Esad Coşan, *Hacı Bektaş Veli-Makâlât*, Seha Neşriyat, İst., 1971, s. 20.

Velayetname, Bektaşilerin Osmanlı Devleti ile herhangi bir sorunları olmadığını; tersine Devletin Bektaşilere ve Hacı Bektaş Veli'ye özel ilgi gösterdiğini düşündürmektedir.

*Bu çalışma 17-18 Ağustos 2009'da Hacıbektaş'ta düzenlenen "Doğumunun 800. yılında Hacı Bektaş Veli Bilgi Şöleni"ne tebliğ olarak sunulmuştur.

Der Ursprung dieser Verbindung kann entweder als eine Suche der Bektaschis nach Legitimation, als eine Bemühung der Bektaschis um Stärke, ein Wunsch nach einem soliden Fundament oder als eine tatsächliche Fortführung der Lehre Ahmet Yesevis angesehen werden. Die Tatsache ist jedoch, dass die Bektaschis stets ihre Verbundenheit mit Ahmet Yesevi betont und ihr Ausdruck verleiht haben. Darüber hinaus kann man in der *Velayetname* erkennen, dass die Bektaschis keinerlei Schwierigkeiten mit der Osmanischen Obrigkeit hatten – im Gegenteil, die Bektaschis und Hacı Bektaş Veli genossen eine besondere Aufmerksamkeit seitens des Osmanischen Reiches.

25 OKAK 2011

10. Përmbi kuptimin e Velayetnames në vijën e Ahmet Yesevi-Haxhi Bektash Veliut

Artikullit ditët e sotme përqëndrohet me pikën e gabimeve të shprehjeve nga Alevi Bektashit

Besimet kanë baza sociale dhe kulturore, për shkak mosdijes së bazave kulturore dhe sociale kemi një problem serioz ditët e sotme.

MADDE TAYINILANIRITAN

ABOUT THE MEANING AND THE IMPORTANCE OF "VELÂYETNAME" IN VIEW OF AHMET YESEVI HACI BEKTAŞ VELI

Prof. Dr. Hüseyin BAL

The Republic is a system which based on the sovereignty of the public and it is a democratic political system. Every type of society determines its own specific form of government. Although the Republic was also important in ancient times it gained in importance with the beginning of the industrialization. The war of independence in Turkey took place with Atatürk as a leader. The solidarity of the civil society and the soldiers made the independence possible. During this war the Alevis assumed responsibility. The Alevi- Bektashi prayer leaders called on their people to support Atatürk and to fight for independence. Taking social responsibility is part of the nature of Alevis-Bektashis and acting otherwise would be inconceivable.

CUMHURİYET, MUSTAFA KEMAL ve ALEVİ- BEKTAŞİLER

Die REPUBLIK, MUSTAFA KEMAL und die ALEVİ-BEKTAŞCHITEN

Özet

Cumhuriyet egemenliğin halka dayandığı bir devlet yönetim tarzı olarak demokrasi ile iç içe bir siyasal sistemdir. Her toplum tipi kendisine özgü devlet yönetim tarzını belirler. Antik çağda da Cumhuriyet yaşanmasına rağmen sanayi toplumlarıyla birlikte yeniden anlam kazanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kuruluş sürecine Mustafa Kemal'in önderliğindeki askeri-sivil seçkinler ile halkın ortak iradesini damgasını vurmuştur. Aleviler bu süreçte koşulsuz sorumluluk almışlardır. Alevi-Bektaşi önderleri Anadolu aydınlanmasını çerağlarını tutuşturmuşlar ve kendilerine bağlı kitleleri bu mücadelede aktif görev almaya çağırılmışlardır. Bu sorumluluk bilinci Alevi-Bektaşi felsefesinin gereğidir. Bundan başka bir tutum onların doğalarına aykırıdır.

Anahtar kelimeler: Cumhuriyet, Mustafa Kemal, Alevi-Bektaşi, halk, demokrasi.

Giriş

Bu makalenin amacı, Cumhuriyet anlamını, temel özelliklerini, Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyet'i nasıl algıladığını, Alevilerin Kurtuluş

Zusammenfassung

Die Republik, als die auf das Volk basierende Herrschaftsform geht mit der Demokratie als ein politisches System ineinander. Jede Gesellschaftsform bestimmt ihre eigene Art der Staatsform. Mit dem Aufkommen der Industriegesellschaften gewann die antike Form der Republik erneut ihre Bedeutung. In der Gründungsphase der Türkischen Republik verlieh auch der gemeinsame Wille vom Volk und den militärisch-zivilen Abgeordneten unter der Führung von Mustafa Kemal seinen Ausdruck. Aleviten nahmen in dieser Zeit bedingungslose Verantwortung. Die Führung der Alevi-Bektaschiten zündete ihre Kerzen für die anatolische Aufklärung an und forderte ihre Gemeinden auf, aktiv mitzuwirken. Dieses Verantwortungsbewusstsein basiert auf der alevi-bektaschischen Philosophie. Eine andere Rolle entspricht auch nicht ihrer Natur.

Schlüsselwörter: Republik, Mustafa Kemal, Alevi-Bektaschiten, Demokratie

Einleitung

Das Ziel dieses Artikels ist die Diskussion der

ABOUT THE MEANING AND THE IMPORTANCE OF "VELÂYETNAME" IN VIEW OF AHMET YESEVİ HACI BEKTAŞ VELİ

Prof. Dr. Hasan ONAT

"In the article the emphasis is on the sources of mistakes in the perception of Alevism-Bektashism. It is reported that beliefs has social and cultural roots and the lack of informations arising from lack of acknowledgement of these social and cultural roots are now creating serious problems It is emphasized that although the fight for personal advantages are having a certain influence, It is necessary to know/learn Ahmet Yesevi ve Yesevism, Şeyh Safi ve Erdebil Dergahand that Velayetname should be studied also from this perspective."

Ahmet Yesevi- Hacı Bektaş Veli Çizgisinde "Velayetname"nin Anlam ve Önemi Hakkında

"Bir ulus dirilerinden çok ölüleri tarafından yönetilir. Bir ulus ancak ve ancak onlar tarafından meydana getirilir. Yüzyılların devamınca düşüncelerimizi ve duygularımızı ve dolayısıyla da tutum ve davranışlarımızın hareket ettirici gücünü onlar yarattılar. Kaybolan nesiller bizlere sadece fiziki yapılarını değil, aynı zamanda düşüncelerini de benimsetirler. Canlıların tartışılmaz tek efendileri ölülerdir. Biz onların hatalarının sıkıntısını çeker, erdemlerinin ödülünü alırız". Gustave Le Bon, 25.

Konunun Anlam ve Önemi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yaklaşık 15 milyon kilometre karelik bir alanda döneminin küresel aktörü olan Osmanlı Devleti'nin enkazı üzerinde, Anadolu'da kurulmuş genç bir devlettir. Bu devlet,

Über die Bedeutung und Wichtigkeit des „Velayetname“ in der Tradition von Ahmet Yesevi und Bektaş Veli¹

„Eine Nation wird mehr von den Toten als von den Lebenden geführt. Eine Nation entsteht ausschließlich aus den Toten. Sie sind es, die seit Jahrhunderten unsere Gedanken und Gefühle, somit den Antrieb für unser Verhalten und unsere Handlungen bestimmen. Die dahinschwindenden Generationen zwingen uns nicht nur ihre Körper, sondern gleichzeitig auch ihre Gedanken auf. Die Toten sind die einzigen Herren, mit denen die Lebenden nicht streiten können. Wegen ihren Vergehen leiden wir und mit ihren Tugenden beehren wir uns.“²

Die Wichtigkeit und Bedeutung unseres Themas

Die Türkei, die ca. eine Fläche 15 Millionen km² hat, ist eine junge Nation, die auf den Trümmern des Osmanischen Reiches, einer Weltmacht in jener Zeit, gegründet wurde. Diese Nation hat die Probleme des Osmanischen Reiches und des gesamten türkischen Herrschaftsgebietes geerbt. Aus diesem

1 Dieser Artikel wurde im Rahmen der „800. Jahresfeier der Geburt von Hacı Bektaş Veli“, die am 17./18. August 2009 in Hacibektaş stattfand, vorgelegt.

2 Gustave Le Bon, S.25

hem özne olan Osmanlı'nın, hem de Türklerin egemenlik alanının bütün sorunlarını da miras almış gibidir. Bu sebepten, özellikle tarihsel olan/geçmişten bize intikal eden bütün sorunların köklerinin yatay ve dikey olarak tespit edilmesi; geleceğimizin geçmişin ipoteğinden kurtarılması bir tür zorunluluk olarak karşımıza durmaktadır. İşin gerçeği, bizim için en önemli ayak bağı, kendi geçmişimizdir. Bilinmeyen geçmiş, gelecek perspektifini ve geleceğe güvenle bakma imkânını ortadan kaldırır. Gelecekle ilgili sağlıklı plan ve projeleri olmayanların, yeterli düzeyde tarih bilgi ve bilincinden yoksun kalanların kendi geçmişlerinin karanlık dehlizlerinden çıkabilmeleri pek mümkün olmaz. Bu karanlık dehlizlerde biriken ve belirsizlikten/bilgisizlikten beslenen korku, sorunların çözümsüzmüş gibi algılanmasının en başta gelen sebeplerindedir.

Geçmişten miras kalan sorunların en tipik özelliklerinden birisi, acılar eksen alınarak, hatta başkalarının acıları transfer edilerek, abartılı bir şekilde yeni nesillere aktarılmasıdır. Ma'şeri vicdanda makes bulan örselenmeler, tıpkı bir mknatsız gibi acı adına ne varsa kendine çekerek, acılardan beslenerek varlığını sürdürür. "Kuyruk acısı"na dönüşen acılar, anne sütüyle yeni nesillerin ruhlarna zerke edilir. İşte, Türkiye'nin gündeminden düşmeyen Alevilik-Bektaşilik ile ilgili sorunlar, acılar üzerine inşa edilen, tarihi kökleri olmasına rağmen kendi kendine üremeye başlayan, üstelik, uluslar arası nitelik kazanan bir sorunlar yumağıdır. Hiç kuşkusuz çözümsüz değildir. Ancak, bu bizim ürettiğimiz, bizim geçmişten miras aldığımız; her şeyiyle/her yönüyle bizim olan bir sorundur. Uluslar arası nitelik kazanmasına rağmen, bu sorunu çözecek olan bizim kendimizden başkası değildir. Çözüm için başlangıç noktası bilim ve bilimsel bilgi olmak durumundadır. Hacı Bektaş Veli'nin dediği gibi "bilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır".

Kökleri geçmişte olan, miras yoluyla gelen sorunların çözümü için hem güncel gerçeklerin, hem tarihi gerçeklerin, hem de yaşanan süreçlerin öncelikle bütün açıklığı ile ortaya konulması gerekmektedir. Sadece mevcut sosyolojik gerçekler, bu tür sorunları çözmek konusunda yeterli olmaz. Geçmiş suçlamak,

Grund ist es absolut notwendig, die Wurzeln dieser geerbten historischen Probleme freizulegen und die kommenden Generationen von den Problemen der vergangenen Generationen zu befreien. Ganz offen gesprochen, ist unsere Vergangenheit die größte Fußfessel, die wir haben. Eine Vergangenheit, die im Dunkel liegt, versperrt uns die klare Sicht auf die Zukunft und hindert uns daran, zuversichtlich in die Zukunft zu blicken. Es ist nur schwer vorstellbar, dass, diejenigen, die keine guten Pläne und Projekte für die Zukunft parat haben und diejenigen, die nicht genug über ihre eigene Vergangenheit wissen, sich aus den finsternen Gassen ihrer Vergangenheit befreien können. Die Ängste, die durch die Unwissenheit und Zwielichtigkeit dieser finsternen Gassen geschürt werden, führen dazu, die Schwierigkeiten als unlösbar zu betrachten.

Eines der typischen Eigenschaften der Probleme, die wir von der Vergangenheit geerbt haben, ist, dass sie, dadurch, dass man sich auf die Leiden konzentriert, ja sogar die Leiden auf andere überträgt, in übertriebener Form an die neue Generation vermacht werden. Das Trauma, das aus einer übertriebenem Gewissen entwächst, lebt weiter, indem es, gleich einem Magnet, die Leiden anzieht und sich von ihnen ernährt. Diese Phantomschmerzen werden dann mit der Muttermilch in die Seelen der neuen Generation eingepfimpft. Vor allem die Probleme bezüglich des Alevitentums bzw. Bektaschitums, die stets in den Schlagzeilen in der Türkei sind, gleichen einem Fangnetz der Probleme, das auf den Leiden gebaut ist, eine Eigendynamik entwickelt, obwohl es historische Wurzeln hat, und darüber hinaus sogar eine internationale Dimension annimmt. Jedoch ist dieser Problemkomplex durchaus zu lösen. Dies ist jedoch unser eigenes Problem, das wir geschaffen geerbt haben. Obwohl es eine internationale Dimension angenommen hat, kann niemand, außer uns selbst, das Problem lösen. Die Lösung liegt im Wissen und in der Wissenschaft. So wie es Hacı Bektaş Veli schon sagte: „Ein Weg, der nicht mit Wissen und Erkenntnis gegangen wird, führt in die Dunkelheit.“

Damit die Probleme, deren Wurzeln in der Vergangenheit liegen und uns von ihr vererbt wurden, gelöst werden können, ist es nötig, sowohl die heutigen und historischen Tatsachen als auch deren Entwicklung genauesten freizulegen. Es reicht nicht, bloß die soziologischen Tatsachen auf den Tisch zu legen. Darüber hinaus ist es für die Lösung des

Kolu açık Hacim Sultan était également un de ses grands Halife. Il lui avait donné son épée spirituelle¹⁰². Il fut son échanson (meydan sâkisi)¹⁰³. Il l'envoya au pays de Ghermiyan où il fonda un tekke.

Pir Ali Sultan était son *çırağ*¹⁰⁴. Il alla à Konya, auprès de Sadeddin Konevî. C'est là qu'il est enterré.

Parmi les derviches de Hadji Bektach, il y en avait un qui était nommé *Güvenç Abdal*¹⁰⁵.

La mort de Hadji Bektach

Sentant venir sa mort, Hadji Bektach fit appeler Saru Isma'il et lui dit : « Lorsque je serai mort, mettez-moi dans un cercueil de noyer. Le fils de Kadıncık¹⁰⁶, Hızır Lâle Cuvan me succèdera. Après cinquante ans, la succession reviendra à Mürsel qui sera Cheykh pendant quarante huit ans. Puis Yûsuf Bah lui succèdera pendant trente ans ».

Saru Isma'il lava le corps de son maître et le mit au cercueil. Il vit alors venir un cavalier monté sur un cheval gris. Il prit la place de l'Imam, dit la prière puis s'éloigna.

Saru Isma'il s'élança derrière l'apparition. Elle découvrit son visage : c'était Hadji Bektach Hünkâr lui-même.

« Celui qui meurt avant de mourir et qui revient laver son propre corps, celui-là est un homme. Efforce-toi de faire de même ».

Ayant prononcé ses paroles, il disparut¹⁰⁷.

¹⁰² *Bâlm kılıcı*. L'épée de bois qui sert à combattre les passions.

¹⁰³ « Celui qui verse le vin ». Un des Douze offices. Cf. Birge, *op. cit.*, pp. 178-180.

¹⁰⁴ « Celui qui allume la chandelle ».

¹⁰⁵ Un *Genç Abdal* (Güvenç Abdal) aurait été *Dede Baba* du Tekke de Hadji Bektach de 1551 à 1569/70 : cf. A. Gölpınarlı, *Alvî-Bektaşî nefesleri*, Istanbul 1963, p. 323. Il ne semble pourtant pas s'agir de ce personnage dans le *Vilâyetnâme*.

¹⁰⁶ Kadıncık, d'abord « Kutlu Melek », est ensuite appelée « Fâtima Ana ».

¹⁰⁷ Ceci rappelle une tradition souvent citée chez les Bektachis et qui a rapport avec Ali : Ali dit à ses fils, Hasan et Hüseyin : « Lorsque je mourrai, vous verrez venir une forme voilée menant un chameau. Elle prendra mon cercueil et mon épée. Vous la laisserez faire ». Lorsque Ali mourut, ses fils lavèrent son corps et le mirent dans un cercueil. Ils virent venir une forme voilée qui prit le cercueil et l'épée, les plaça sur son chameau et s'éloigna. Hasan et Hüseyin se précipitèrent à la poursuite du ravisseur. Alors, l'apparition souleva son voile et ils reconnurent leur propre père. Cette tradition est appelée « Mourir avant de mourir ».

La construction du mausolée

Le Sultan Gazi Murad qui avait pris Edirne¹⁰⁸, vivait à Bursa. Il aimait beaucoup Hünkâr qui avait donné à son aïeul Osman sa coiffure. Il décida de faire ériger un mausolée. Il en confia la construction à l'architecte Yanko Madyan¹⁰⁹. Il lui ordonna de faire une coupole octogonale, en l'honneur du huitième Imam.

Lorsque la coupole fut prête, on voulut la faire soutenir par un pivot de bronze, mais celui-ci s'écroula et écrasa l'architecte. En tombant, il implora l'aide de Hadji Bektach et celui-ci le sauva. Il devint derviche et reçut le nom de Sâdik. Il vécut six ans dans le sanctuaire et demanda à être enterré sous le seuil du mausolée.

Comment le mausolée fut recouvert de plomb

Le Sultan Bayezid qui succéda à son père Mehmed¹¹⁰, fit construire beaucoup de ponts, de caravansérails, ainsi que six grands tekke. En reconnaissance pour Hadji Bektach qui avait coiffé son aïeul du Elifî tac, il rendit visite à son mausolée et fit recouvrir sa toiture de plomb.

Etude analytique du Vilâyetnâme

Le texte se présente a priori comme un conte de fée pour enfants. Mais en l'examinant de près, on y trouve une source de renseignements précieux, à condition d'avoir pu décrypter les éléments symboliques. Nous allons par conséquent essayer de découvrir certains de ces renseignements.

¹⁰⁸ Edirne avait été conquise par Orhan. Il y a ici une confusion entre Murad I et Orhan.

¹⁰⁹ Le nom de Yanko bin Madyan apparaît dans les chroniques ottomanes, à partir du milieu du XVème siècle. On le trouve pour la première fois dans le *Durr-i meknun* de Ahmed Bidjan Yazıdjioglu, écrit peu après 1453, à propos de la légende turque de la fondation de Constantinople et la construction de Sainte-Sophie. Cette légende a été reprise en 1467-1468 par le chroniqueur Orudj Beg. Yanko bin Madyan aurait été le fondateur mythique de Constantinople. Son nom viendrait de la déformation de *Nikomedyia* en *Yankomedyia*. Ce personnage a été étudié par Stéphane Yerasimos, *La fondation de Constantinople et de Sainte-Sophie d'après les traditions turques*, Paris 1990 (Bibl. de l'Institut Français d'Etudes Anatoliennes d'Istanbul, XXXI). *Ibid.*, *Enquête sur un héros : Yanko bin Madyan, le fondateur mythique de Constantinople*, dans *Mélanges Louis Bazin, Varia TURCICA XIX*, Istanbul 1992, pp. 213-217. Voir aussi Robert Mantran, *Histoire d'Istanbul*, Paris 1996, pp. 18-19.

¹¹⁰ Il s'agit de Bayezid II.

BAKIYE YAKARLI
 MÜHÜR
 SOĞUK
 ÇELİK
 İZMİR

IRÈNE MÉLIKOFF
 HADJİ BEKTACH UN MYTHE ET SES AVATARS
 Leiden - 1998, s. 82
 ON: 54839

UMAY GÜNAY ARMAĞANI, Ankara - 1996

s. 88-91. DN: 52867

MANZUM HACI BEKTAŞ VELÂYETNÂMESİNİN YENİ BİR NÜSHASI

Doç. Dr. M. Öcal OĞUZ *

Türk tasavvuf düşüncesinin zirve şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilen ve adına kurulan Bektaşilik tarîkatiyle Batı Türkleri'nin düşünce dünyasında, siyasî hayatında gözardı edilmesi mümkün olmayan etkileri olan Hacı Bektaş Velî üzerine Türkoloji çalışmaları çerçevesinde gerek bizde gerekse Batı'da bir hayli yayın yapılmıştır. Bu ilmî araştırmaların dışında, Hacı Bektaş Velî sevgisiyle ortaya konulmuş çeşitli yazmalara ve daha ziyade sözlü geleneğe dayanan çalışmalar da bulunmaktadır.

Bütün bu yayınlarda Hacı Bektaş Velî'nin hayatı, tarîkati, eseri/eserleri, menkabeleri, yol arkadaşları ve müridleri ile ilgili bilgiler; araştırmacıların bakış açılarına, dünya görüşlerine, elde ettikleri delillere göre şu ya da bu şekilde değerlendirilmiştir. Yapılan bütün çalışmalar, esasen Türk kültür tarihi bakımından oldukça karanlık olan XIII. yüzyılda yaşadığına kesin gözüyle bakılan Hacı Bektaş Velî'nin kimliğini menkabelerin sisli dünyasından aydınlığa çıkarmaya yetmemiştir. Bu alandaki araştırma ve tartışmaların bir müddet daha devam edeceği yapılan yayınların incelenmesinden kolayca anlaşılmaktadır. Bu sebeple; bu küçük tanıtma yazısında Hacı Bektaş Velî'nin hayatı etrafındaki bu devşâ problemleri çözmeye düşüncesine yönelik bir teşebbüs aranmamalıdır.

Hacı Bektaş Velî, müşid ve müridleri/halifeleri hakkında söylenmiş menkabelerin toplandığı kitap olarak tarif edebileceğimiz ve Türk edebiyatında pek çok benzeri bulunan menâkıbnâmelerden biri olan Hacı Bektaş Velî Velâyetnâmesi'nin yazarı, yazılış zamanı, istinsah edilen nüshaları, telif eserin manzum mu yoksa mansur mu olduğu gibi problemleri de günümüzde henüz çözülmüş değildir. Hacı Bektaş Velî'nin ölümünden sonra kurumlaşmış olan Bektaşîliği besleyip geliştiren bu menkabelerin uzunca bir zaman sözlü gelenekte yaşadıkdan sonra düzenlenip yazıya aktarıldığı görüşü araştırmacılar arasında kabul görmektedir. XV-XVI. yüzyıllardan başlayarak XX. yüzyıla kadar birçok kere istinsah edildiği anlaşılan bu menkabelerin Uzun Firdevsî'den Nihanî'ye kadar birçok müellif ve müstensih tarafından kaleme alındığı çeşitli kütüphanelerdeki *Velâyetnâme* yazmalarından anlaşılmaktadır.

* H. Ü. Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü THB Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Mensur Velâyetnâme yazmalarına kıyasla, manzum olanların sayısının daha az olduğu bilinmektedir. Manzum Velâyetnâmeler'den ise; en eskisinin Uzun Firdevsî olarak bilinen ve Şehnâme yazarından ayırmak üzere Firdevsî-i Rûmî olarak da adlandırılan Sultan II. Bâyezîd devri şâirlerinden Bursalı Firdevsî'ye ait olduğu eldeki yazmalardan hareketle ifade edilmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yayınlanan mensur Velâyetnâme'nin 1034/1624 yılında istinsah edildiği ve bunun en eski nüsha olduğu dikkate alınırca, Firdevsî'nin eserini bu nüshadan en azından 112 yıl önce yazdığı (II. Bâyezîd'in tahttan ayrılış tarihine göre) görülecektir ki bu da esere ayrı bir değer kazandırmaktadır. Ancak araştırmacılar arasında, Velâyetnâme'nin önce mensur olarak toplanmış olacağı, sonradan nazma geçirilmiş olacağı görüşü de dile getirilmektedir. Hatta Velâyetnâme'nin Hacı Bektaş Velî'nin sağlığında ortaya konulmuş olabileceğine dair iddialar da bulunmakla beraber, bu iddiayı doğrulayacak belgeler bulunmamaktadır.

Firdevsî tarafından manzum olarak yazılan Velâyetnâme'nin müellif hattı nüshası günümüze gelmemiştir. Firdevsî'nin eserinin 1044/1634 tarihini taşıyan ve Muharrem Bin Ali tarafından istinsah edilen nüshası Doç. Dr. Bedri Noyan tarafından yayınlanmıştır.

Elimizdeki Velâyetnâme nüshasına gelince: Bundan sonraki satırlarda Isparta Nüshası olarak nitelendireceğimiz bu yazma, değerli öğrencilerimden Müge Aktan Ercan tarafından Isparta'nın Yakaören köyünde oturan Hüseyin Dönmez'den derlenmiştir. Dönmez'in ifadesine göre eser "baba yâdigârı" olup köydeki Arslan Baba Türbesi'nde muhafaza edilmektedir. Yazma, on yıl önce Zeynali adlı biri tarafından Ali köyüne götürülmüş ise de sonradan yerine konulmuştur.

"Harekeli nesih yazıyla, 252x175 - 205x125 mm ölçüsünde, çift sütuna 17 satırlı, 164 yapraklı, filigranlı Avrupa kağıda yazılmış, meşin kaplı yıpranmış mukavva bir cildin içinde sonradan muşamba ile kaplı, bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple ve Farsça yazılı, cilt kapağı şirazeden ayrılmış, şemseli, koyu kahverengi" olarak tavsif edebileceğimiz bu nüshanın -son sayfaları eksik olduğundan- müstensihini bilinmemektedir. Sol (arka) deffenin (cilt kapağı) iç kısmında, eserle âlâkası olmayan bir ölüm kaydı ve 1172/1758 tarihi bulunmaktadır. Bu kayıt, eserin bu tarihten önce istinsah edildiğini kesin bir şekilde göstermekle beraber, eserin ne zaman istinsah edildiği sorusuna cevap teşkil etmemektedir.

Elimizdeki nüsha, Noyan tarafından yayınlanan Firdevsî'ye ait manzum Velâyetnâme ile karşılaştırılmış, bir takım nüsha farklılıkları bulunmakla beraber birbirlerinin aynı olduğu görülmüştür. Elimizdeki